

Krajský úřad Ústeckého kraje

Velká Hradební 3118/48, 400 02 Ústí nad Labem
odbor životního prostředí a zemědělství

dle rozdělovníku

Datum: 22. 2. 2018
JID: 37581/2018/KUUK
Jednací číslo: 112/ZPZ/2018-6/ZD-930

Rozhodnutí o udělení souhlasu dle § 54 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, k vypouštění zvláště chráněného živočicha odchovaného v zajetí do přírody a dle § 56 zákona k povolení výjimky ze zákonné ochrany zvláště chráněného živočicha

ROZHODNUTÍ

Krajský úřad Ústeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, na základě žádosti podané dne 12. 4. 2017 fyzickou osobou podnikající Janem Pipkem o udělení souhlasu k vypouštění zvláště chráněného druhu živočicha odchovaného v zajetí do přírody a k povolení výjimky ze zákonné ochrany zvláště chráněných druhů pro záměr „Využití v zajetí odchovaných čmeláků k opylování kultur na území Ústeckého kraje“, vydává toto rozhodnutí.

VÝROK

Krajský úřad Ústeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství (dále jen úřad), jako orgán státní správy ochrany přírody a krajiny příslušný dle ustanovení § 77a odst. 5 písm. f) a h) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen zákon), fyzické osobě podnikající Janu Pipkovi, Rumjancevova 65/20a, 460 01 Liberec, IČO: 05487960 (účastníku řízení dle § 27 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění), v souvislosti s realizací záměru „Využití v zajetí odchovaných čmeláků k opylování kultur na území Ústeckého kraje“

A) nevydává souhlas v souladu s § 54 odst. 3 zákona k vypouštění zvláště chráněného živočicha odchovaného v zajetí do přírody a

B) nepovoluje v souladu s § 56 odst. 1 zákona **v ý j i m k u** ze zákazů ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných živočichů chráněných dle § 50 zákona.

ODŮVODNĚNÍ

Dne 12. 4. 2017 podal Jan Pipek, jako fyzická osoba podnikající na úřad žádost o udělení souhlasu k vypouštění zvláště chráněného živočicha odchovaného v zajetí do přírody a o povolení výjimky ze zákonné ochrany zvláště chráněného živočicha čmeláka zemního (*Bombus terrestris*) konkrétně za zákazu dovozu, držení, přepravy, přemísťování, nabízení k prodeji a prodeji různých vývojových stadií uměle odchovaných jedinců. Dnem podání žádosti bylo zahájeno správní řízení ve věci.

Přílohou žádosti byl stručný návod k chovu čmeláků vydaný žadatelem a kopie rozhodnutí Libereckého kraje o povolení výjimky. Dne 19. 6. 2017 byl žadatel vyzván k doplnění žádosti a řízení bylo přerušeno. Žádost byla dne 9. 11. 2017 doplněna o „Potvrzení o původu

exemplářů (rojů) ohroženého druhu živočicha“. Následně úřad řízení o vydání souhlasu dle § 54 odst. 3 zákona a povolení výjimky dle § 56 odst. 1 zákona spojil usnesením s JID 9061/2018/KUUK. Zahájení řízení ve věci oznámil krajský úřad všem účastníkům řízení opatřením JID: 8359/2018/KUUK ze dne 12. 1. 2018. Žádný z účastníků řízení se k předmětnému řízení ve stanovené lhůtě nevyjádřil. Z obeslaných občanských sdružení se do řízení přihlásily Ústecké šrouby, z. s.

Žadatel požaduje povolení výjimky pro nakládání s jedinci čmeláka zemního, poddruhu *Bombus terrestris terrestris*, za účelem poskytování opylovací služby a podpory obnovy populace tohoto druhu v areálu jeho původního výskytu. Uvádí, že z důvodů rozšiřování zemědělské půdy a pěstování monokulturních plodin čmeláků ubývá, a proto se snaží podpořit jejich stávající populaci. Dle žadatele vysazením stejného druhu nedojde k ohrožení domácí populace čmeláků.

V České republice byl dosud zaznamenán výskyt 38 druhů čmeláků a pačmeláků, dohromady zahrnovaných do rodu *Bombus*. V současné době 25 druhů z nich náleží do některé z kategorií Červeného seznamu (Hejda et al. 2017)¹. Pro srovnání, v roce 2005 kritériím Červeného seznamu odpovídalo 16 druhů. Zvýšil se i počet kriticky ohrožených, nebo vyhynulých druhů – v současné době 11 oproti 9 druhům v roce 2005. Je tedy zřejmé, že rod *Bombus*, jako celek, náleží k významně ohroženým taxonům.

Čmelák zemní (*Bombus terrestris*) je druh s poměrně rozsáhlým areálem, který zahrnuje Evropu, Malou Asii, severní Afriku a Kanárské ostrovy. Čmelák zemní je v Evropě hojně rozšířený druh, který ve svém původním areálu vytváří 9 subspecií, jež jsou přizpůsobeny místním podmínkám a liší se i svým chováním.

Význam čmeláků jako zdatných opylovačů rostlin je velký. Na rozdíl od včel létají i za chladného počasí a za deště. Úbytek čmeláků způsobený nevhodným typem hospodaření (pěstování monokultur, používání chemických prostředků, zakládání sterilních travníků, apod.) je přitom zřejmý.

K poskytování opylovací služby se čmeláci používají zejména ve sklenících. Tím je jejich pohyb ve volné přírodě omezen. Žadatel chce vypouštět čmeláky ve volné krajině a nijak neomezovat jejich rozlet. K opylovacím účelům se v Evropě nejvíce používají jedinci čmeláka poddruhu *B. t. dalmatinus* s původním areálem výskytu v jižní Evropě, případně jeho kříženci s *B. t. terrestris*, kteří jsou silnější, výkonnější, mají větší matky, než čistý *B. t. terrestris*. V případě rozšíření geograficky nepůvodního poddruhu, nebo jeho křížence, by tento mohl vytlačit původní druhy čmeláků. Vzhledem k oteplování a nástupu mírnějších zim mohou v přírodě přežít i matky poddruhů, které by v chladnějších podmínkách zimu nepřežily (Owen et al. 2016)².

Různé poddruhy čmeláka zemního se jako opylovači vysazují minimálně od první poloviny minulého století a např. v Jižní Americe se rychle rozšířili i mimo místa vysazení. Podle Rasmonta et al. 2008³ tak čmelák zemní, jako celek, není ohroženým druhem, ale spíše invazivním. Všechny poddruhy čmeláka zemního se mohou vzájemně křížit. Některé poddruhy se od sebe dají velmi těžko odlišit, a to i geneticky. Kromě vzhledu se liší i fyziologií, např. termínem diapauzy, schopností vidění, náchylností k hmyzomorce (*Nosema* sp.) a i chováním – agresivitou, velikostí kolonií, rychlostí sběru. V současnosti nejvíce chovaným poddruhem je *B. t. dalmatinus*. Někteří autoři se obávají, že v případě úniku ze skleníků, se může zkřížit s, případně nahradit původní populace druhu.

¹ Hejda R. et al. 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky – bezobratlí. AOPK ČR

² Owen E. L. et al. 2016: Establishment risk of the commercially imported bumblebee *Bombus terrestris dalmatinus* – can they survive UK winters? *Apidologie* 47: 66 - 75

³ Rasmont P. et al. 2008: An overview of the *Bombus terrestris* (L. 1758) subspecies (Hymenoptera: Apidae). *Ann. soc. entomol. Fr. (n.s.)* 44 (1): 243 - 250

K poskytování opylovací služby ve volné přírodě by tak měli být využíváni čmeláci pouze s jasným genetickým původem.

V rámci řízení žadatel dostatečně nedoložil geografický a genetický původ předmětných čmeláků. Na výzvu k doplnění žádosti o prokázání původu zdrojové populace chovu čmeláka zemního, místě, způsobu a čase odchyty či koupě a množství odchycených či zakoupených jedinců zdrojové populace zaslal žadatel dokument, ze kterého je možné dovodit pouze, že jde o komerční laboratorní odchov čmeláků s prodejcem se sídlem v Polsku. Podrobnější údaje chybí. Tento certifikát neříká nic o původu matek z chovu, kde byly odchyceny, ani jejich genetické příslušnosti k poddruhu. Předložený certifikát je tedy k prokázání poddruhu nedostatečný. Doložení však bylo dostatečné z pohledu požadavku § 54 odst. 1 zákona, tedy legálnosti původu jedinců, což řešil správní orgán jako předběžnou otázku, a co bylo i důvodem pro přerušování řízení, a proto bylo možné v řízení pokračovat.

Pro založení chovu čmeláků de novo je nutné odchytit matky z přírody (v ČR nutná výjimka dle § 56 odst. 1 zákona). Následně by měl být u každé matky veden rodokmen, aby se zabránilo příbuzenskému křížení. Doložení rodokmenů, kde jsou uvedeny lokality odchyty původních matek, je pak v takovýchto případech nutné. Pro povolení výjimek u tohoto druhu by měla být jednoznačně doložena i taxonomická příslušnost držených jedinců k jednomu z devíti poddruhů.

V Polsku se sice vyskytuje stejný poddruh čmeláka, ale u laboratorně odchovaných jedinců tomu tak být nemusí. Mohou patřit k jinému poddruhu, běžně chovanému k použití na opylení kultur ve sklenících – *Bombus terrestris* subsp. *dalmatinus*, nebo ke křížencům obou poddruhů, kteří bývají běžně označeni jako *B. t. terrestris*. Ty je pak možné odlišit právě pouze genetickou analýzou. *B. t. dalmatinus* se vizuálně velmi podobá *B. t. terrestris*, ale liší se svým chováním – tvoří větší, silnější hnízda, má větší opylovací aktivitu, královny nezimují. Jeho původním areálem výskytu je sever Itálie, Balkánský poloostrov, Turecko, Kavkaz. Šíření genů nepůvodních druhů čmeláků by mohlo změnit chování našich, například narušit schopnost zimování, která je v našich podmínkách nezbytná, a tím ohrozit životaschopnost původních populací v ČR.

Nicméně i v případě stejného poddruhu odchovaného v zajetí, ale původem ze vzdálenějších oblastí, existují závažné pochybnosti o bezpečnosti jejich případného vypouštění do volné přírody a neovlivnění stávajících populací v ČR. Místní populace mohou mít lokální adaptace, které nejlépe odpovídají danému prostředí. Navíc u laboratorně odchovaných jedinců nutně dochází k domestikaci a výběru znaků, které pak mohou ovlivňovat přežití v přírodě.

Genetickou analýzou potvrzená příslušnost jedinců k čisté linii *Bombus terrestris terrestris* a rodokmeny původních matek dokladující dosavadní chov i místo původu jsou zde proto důležitými podklady pro rozhodování.

Součástí záměru není vyhodnocení současného stavu populací v oblastech vypouštění ani analýza příčin jejich ohrožení, která by odůvodňovala nutnost jejich umělého posilování z chovů. Záměr nezvažuje rizika vypouštění odchovaných jedinců pro původní populace. Vypouštění mimo původní areál má přitom často velmi zásadní škodlivé důsledky, které je obtížné až nemožné předpovídat.

Čmelák zemní (*Bombus terrestris terrestris*) patří mezi ohrožené druhy, ale v rámci čmeláků patří mezi naše nejrozšířenější. Populace čmeláka zemního v Ústeckém kraji v současnosti nevykazují známky takového stavu, kdy by bylo z pohledu ochrany tohoto druhu nutné systematicky zavádět jeho posílení vypouštěním dalších jedinců.

Navíc by jejich vypouštěním byl zvyšován konkurenční tlak na slaběji zastoupené druhy, pro které by mohli být nově vypuštění čmeláci potravními konkurenty. Záměr by mohl narušit genetickou stabilitu a chování původních druhů čmeláků, či je přímo vytlačit. Vzhledem k tomu, že existence většiny našich druhů čmeláků je vážně ohrožena, je velmi nežádoucí ohrozit populace jednoho z mála hojných a stabilních druhů.

Pokud čmeláci ve volné přírodě vymírají, jak žadatel zmiňuje, z důvodu rozšiřování zemědělské půdy a jejího obhospodařování monokulturními plodinami, vysazením dalších byt' geneticky vhodných čmeláků původní populaci pravděpodobně nepomůže, neboť nebudou odstraněny příčiny jejich úbytku. Vhodnějším způsobem pro zachování původních populací čmeláka a v důsledku i pro posílení jejich opylovací „funkce“ je vysazování vhodných a různorodých plodin, zakládání čmelínů apod.

Podle § 56 odst. 1 zákona lze výjimku udělit jen v případech, kdy převažuje jiný veřejný zájem nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody. Zároveň je podle § 54 odst. 3 zákona vypouštění zvláště chráněných živočichů odchovaných v lidské péči do přírody možné pouze v případě, že nehrozí riziko zhoršení stavu volně žijící populace a jedná-li se o vypouštění v areálu původního výskytu daného druhu za účelem obnovy jeho populace nebo stabilizace či posílení populací stávajících. V rámci řízení nebylo prokázáno, že je záměr v zájmu ochrany přírody, nebyl prokázán ani jiný převažující veřejný zájem na záměru a záměr s sebou nese rizika ohrožení původní populace čmeláka zemního v České republice. Z těchto důvodů úřad předmětné žádosti nevyhověl a rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku.

POUČENÍ

Proti tomuto rozhodnutí mohou účastníci řízení podat podle § 81 správního řádu odvolání, ve kterém se uvede, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá a dále namítaný rozpor s právními předpisy nebo nesprávnost rozhodnutí nebo řízení, jež mu předcházelo, ve lhůtě 15 dnů ode dne jeho oznámení, a to k Ministerstvu životního prostředí, podáním učiněným u Krajského úřadu Ústeckého kraje, odboru životního prostředí a zemědělství. Za počátek lhůty se považuje den následující po dni oznámení tohoto rozhodnutí, nejpozději však po uplynutí desátého dne ode dne, kdy bylo nedoručené a uložené rozhodnutí připraveno k vyzvednutí.

„otisk úředního razítka“

RNDr. Tomáš Burian
vedoucí oddělení životního prostředí

Rozdělovník

Účastníkům řízení dle § 27 odst. 1 správního řádu:

Jan Pipek, IČO 05487960, Rumjancevova 65/20a, 460 01 Liberec, doručováno na adresu:
Schnirchova 1448/17, 170 00 Praha 7

Účastníkům řízení dle § 27 odst. 3 správního řádu:

obce na území Ústeckého kraje mimo CHKO a NP

Občanským sdružením:

Ústecké šrouby, z. s., Velká Hradební 322/53, 400 01 Ústí nad Labem (DS)

Na vědomí

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO České
Středohoří, Michalská 260/14, 412 01, Litoměřice (DS)

vlastní